

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U THOMA (FAL)

BAMMBIRI LA U THOMA (P1)

LARA 2022

TSUMBANDILA YA U MAKA

MARAGA: 80

Tsumbandila iyi ya u maka i na masiatari a 7.

KHETHEKANYO YA A: THOLOKANYONDIVHO

MBUDZISO 1: PHUROSA

TSHIBVELEDZWA TSHA A

- 1.1 Ndi gireidi ya 12.√ (1)
- 1.2 Tshivhase.√ (1)
- 1.3 Vhadzudzanyi vha lwendo vho niwalela vhabebi marifhi a u vha divhadza nga ha lwendo.√ √ (2)
- 1.4 U namela√ , vhulalo ha divha lithihi√ na zwiliwa√ . (Zwivhili fhedzi.) (2)
- 1.5 O vha a tshi runga zwiambaro zwi sa athu u vhonwa.√ √ (2)
- 1.6 Ndi vhunzhilinzhili√ na vhuphuvhephuvhe √ . (2)
- 1.7 Ndi u difhelwa nga muzika we wa vha u tshi khou lidzwa bisini./Ndi vhuphuvhephuvhe ha sithi dza bisi./Ndi u dzula nga tshivhili tshivhili ha vhagudi ngomu bisini.√ √ (2)
- 1.8 A vho ngo edela.√ √ (2)
- 1.9 Vho tutuwedzwa ngauri niwana wavho o vha a tshi khou phasa thesite nga maraga dza nthā.√ √ (2)
- 1.10 C/mbeu.√ (1)
- 1.11 Ndi wa u sumbedza uri vhana vho vha vho naka vho ambara zwiambaro zwi duraho.√ √ (2)
- 1.12 Ee, ndi a tendelana na u rambiwa ha zwiambi ngauri zwi nea milaedza ya vhuθogwa i fhaθaho.√ √ (2)
- 1.13 Zwi no tutuwedza matshudeni u dzhenela kha matirikidansi ndi:
- Vha vha vha tshi khou pembelela niwaha wavho wa u fhedza kha matiriki, √
- U onesana nga tshavho.√
- U tutuwedzwa kha mulingo une vha khou ya u u niwala. √ (3)
(Na dziñwe phindulo dzi pfalaho)

TSHIBVELEDZWA TSHA B: TSHIFANYISO

- 1.14 Ndi mbeu ya tshinnani√ na tshisadzini√ . (2)
- 1.15 Ndi khare/zwiala zwe vha ambara thohoni.√ √ (2)
- 1.16 Hu na zwivhuya ngauri vha wana tshelede√ , vha a divhea na u wana mishumo√ . (2)
(Na zwiṛiwe zwi pfalaho.)

ṬHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 30

KHETHEKANYO YA B: MANWELEDZO/SAMARI**MBUDZISO 2****TSHIBVELEDZWA TSHA C**

KHOTHESHENI		MBUNO	
1	'Ri a kona u divha dziñwe nyambo nga thuso ya luambo lwa hayani.'	1	Luambo lwa hayani lu thusa uri ri kone u amba dziñwe nyambo. √
2	'Luambo lwa hayani lu thusa vhahulwane na vhatuku uri vha divhe mirero, maidioma, thai na zwidade.'	2	Vhahulwane na vhatuku vha divha mirero, maidioma, thai na zwidade nga thuso ya luambo lwa hayani.√
3	'Mvelele ya lushaka yo farekana na luambo lwa hayani.'	3	Luambo lwa hayani lu thusa u divha na u pfesesa mvelele ya lushaka.√
4	'Luambo lwa hayani lu bonyolosa vhana maṭo musi vha sa athu u dzhena tshikolo.'	4	Vhana vha bonyoloswa maṭo nga luambo lwa hayani vha sa athu u ya tshikoloni.√
5	'Ri vha na ndivho yo nwelelaho ya zwithu arali vhudavhidzani vhu nga luambo lwa hayani'	5	Arali vhudavhidzani vhu nga luambo lwa hayani ri vha na ndivho yo nwelelaho.√
6	'Vhana vha phasa zwavhuḍi zwikoloni nga thikho ya luambo lwa hayani.'	6	Luambo lwa hayani lu thusa vhana uri vha phase zwavhuḍi.√
7	'Tshe ha vha na mbekanyamushumo dzi no hashwa nga nyambo dza hayani kha thelevishini na radio zwo tutuwedza vhatu vhanzhi u thetshelesa na u talela.'	7	U hashwa ha mbekanyamushumo nga luambo lwa hayani kha radio na thelevishini zwo tutuwedza vhatu u talela na u thetshelesa.√

Ndila ya u maka manweledzo/samari

Kha vha avhele maraga nga ndila i tevhelaho:

- Kuavhelwe kwa maraga
 - Maraga dza 7 kha mbuno dza 7 (maraga 1 kha mbuno nthihi.)
 - Maraga 3 dza luambo.
 - Thanganyelo ya maraga: 10
- Kuavhelwe kwa maraga dza luambo musi mulingiwa a songo tou kopolola zwo ralo:
 - Mbuno 1–3 hu si na vhukhakhi: maraga 1
 - Mbuno 4–5 hu si na vhukhakhi: maraga 2
 - Mbuno 6–7 hu si na vhukhakhi: maraga 3
- Kuavhelwe kwa maraga dza luambo musi mulingiwa o tou kopolola zwo ralo:
 - Khothesheni dza 6–7: a hu na maraga dza luambo.
 - Khothesheni dza 1–5: maraga 1 ya luambo.

PFESANI:

- Tshivhalo tsha maipfi
 - Vhatoli/Vhamaki vha tea u sedzulusa tshivhalo tsha maipfi o shumiswaho.
 - Vha songo tusa maraga arali mugudi/mulingiwa a songo sumbedza/niwala tshivhalo tsha maipfi o shumiswaho naho hu na vhukhaki kha tshivhalo tsha maipfi o shumiswaho. Arali tshivhalo tsha maipfi tsho pfukiswa, kha vha vhale u swika kha mutala wo tewaho wa u fhedzisa, vha si tsha didina nga u maka itsho tshipida tsho salaho tsha manweledzo/samari.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 10

**KHETHEKANYO YA C: ZWIVHUMBEO NA MILAYO YA KUSHUMISELE
KWA LUAMBO.****MBUDZISO 3****TSHIBVELEDZWA TSHA D: KHUNGEDZELO**

- 3.1 U khwa^hisedza kana u vhidzelela zwo kungedzelwaho.√ √ (2)
- 3.2 I fha mafulufulu √ na u netulusa muhumbulo√ . (2)
- 3.3 Vhungoho ndi ha uri mitengo i fhasisa.√ √ (2)
- 3.4 Ndi ya u fhura v^hathu uri vha ^hde nga v^hunzhi.√ √ (2)
- 3.5 Ee, u a kunga ngauri hu na khephusheni i no shuma u kunga√ , tshifanyiso tshi no kunga√ , luambo lu no kunga na tshilogeni√ . (2)
- [10]

MBUDZISO 4**TSHIBVELEDZWA TSHA E: KHATHUNI**

- 4.1 Munyanya wa mbingano.√ (1)
- 4.2 Ndi ha u takala√ ngauri vha khou mwemwela kana setshelela√ . (2)
- 4.3 Vho lindela u gavha ^hliluvha ^hline ^hla ^hdo poswa nga muselwa.√ √ (2)
- 4.4 B/U gavha tshithu.√ (1)
- 4.5 U ^hdo lenga u maliwa ngauri mu^hthannga wawe Funi o amba uri ha athu u ^hdiimisela u mu mala.√ √ (2)
- 4.6 A ho ngo tea ngauri u khou thithisa Rose uri a songo lavhelela u maliwa zwine zwa sa vhe zwavhudi √ √ / O shonisa muthu wawe√ √ . (2)
- [10]

MBUDZISO 5

5.1 TSHIBVELEDZWA TSHA F: PHUROSА

- 5.1.1 Afrika Tshipembe.√ (1)
- 5.1.2 Vhufelo√ – Vhufhelo vhu tshe kule√ . (2)
- 5.1.3 Thithisa√ – O ri thithisa kha u ola nndu√ . (2)
- 5.1.4 Mihulu√ – Miri mihulu yo kumbiwa nga mvula√ . (2)
- 5.1.5 Khuvhabvu yo fodwa nga pholisa.√ √ (2)
- 5.1.6 Mulenzhe wawe wo zwimba ngauri wo vhaисala.√
Mulalo u na mulenzhe mulapfu.√ (2)
- 5.1.7 B/lima.√ (1)
- 5.1.8 Vhathu vha no do konyolela matanda ndevheni.√ √ (2)

5.2 TSHIBVELEDZWA TSHA G: TSHIFANYISO

- 5.2.1 Dzawe√ – Bugu dzawe dzo tswiwa dzothe√ . (2)
- 5.2.2 Pitirolo √ - Pitirolo i sokou gonya miholo i sa gonyi√ . (2)
- 5.2.3 Ndivho ndi ya u sumbedza uri vhathu vha kha di tenda kha uri
vhatukana vha konesa mishumo u fhira vhasidzana.√ √ (2)
- [20]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 40
MARAGAGUTE: 80